

ZARYS DZIEJÓW I ZAWARTOŚCI ARCHIWUM KOŚCIOŁA ŚW. MARKA W KRAKOWIE

Dzieje archiwum kościoła św. Marka w Krakowie wiążą się ściśle z bogatą historią tej starej świątyni, z jej burzliwą przeszłością. Kościół został ufundowany przez Bolesława Wstydliwego i usytuowany przy zbiegu ulic Sławkowskiej i Rogackiej (dziś św. Marka), dla sprowadzonego przez księcia w 1257 r. zakonu kanoników regularnych od pokuty błogosławionych męczenników, zwanych później rogaczami lub markami¹. Wczesne dzieje kościoła, a z nim archiwum naznaczały kolejne pożary (1494, 1528, 1544, 1589, 1724) nierzadko nawiedzające miasto, niszczące zabytkowe budynki, a wraz z nimi wszelkie ślady przeszłości. Gmachy kościoła i klasztoru podnoszono z ruin, nadawano im nowe kształty (po pożarze z 1589 r. kościół został gruntownie odnowiony i ponownie poświęcony), zaś dokumenty i archiwalia ginęły, niestety, bezpowrotnie.

Na przełom w. XVIII i XIX przypada upadek zakonu marków, spowodowany zmniejszającą się ilością powołań zakonnych (około 1807 r. pozostało trzech zakonników — Kletus Barański, Michał Ostalowski, Cyriacius Wikliński), jak również warunkami politycznymi, wynikłymi z podziałów rozbiorowych, w rezultacie których nastąpiła częściowa konfiskata znajdujących się w zaborze rosyjskim majątków zakonu.

Wraz z wygaśnięciem zakonu kanoników regularnych od pokuty rozpoczyna się drugi etap dziejów kościoła św. Marka, w którym jego historia zespala się z przeniesioną w tym czasie do pomieszczeń klasztornych instytucją diecezjalną, jaką był dom

¹ Dziejami kościoła św. Marka w Krakowie najczęściej zajmowali się historycy sztuki. Zob. J. Szablowski, *Kościół p.w. św. Marka i dawny klasztor marków*, KZSP, t. 4 *Miasto Kraków*, cz. 3/2, Warszawa 1978 s. 33—44, 214—215 (literatura). Dziejami zakonu zajął się ostatnio T. M. Trajdos. Biografię M. Giedroycia na szerokim tle historii zakonu oprac. A. G. Dyl, *Michał Giedroyc (ok. 1425—1485) z zakonu Kanoników Regularnych od pokuty błogosławionych męczenników Życie i kult*, t. 1—2, Kraków 1981 (mps PAT).

wysłużonych kapłanów. Od początków XVII w. zamieszkiwali oni przy kościele św. Marcina, następnie od 1783 r. w klasztorze kanoników regularnych Ducha Świętego de Saxia przy kościele Św. Krzyża, pozostając pod zarządem miejscowego przeora. Po wygaśnięciu duchaków księża emeryci objęli dom, a zarządzeniem prymasa Michała Poniatowskiego z 1788 r. każdorazowy proboszcz kościoła Św. Krzyża był zarazem administratorem domu księży emerytów². W 1801 r. klasztor Św. Ducha został zamknięty przez władze austriackie na lazaret wojskowy, a pozostałych zakonników wraz z kapłanami emerytami umieszczono w klasztorze kanoniczek de Saxia zw. duchaczkami, przy ul. Szpitalnej. Wreszcie w 1807 r., rozporządzeniem urzędu cyrkularnego krakowskiego, w klasztorze marków przy ul. Sławkowskiej.

Niedługo po owym akcie, bo w r. 1814, ostatni zakonnicy marków przekazali na rzecz księży emerytów swoje kapitały lokowane na gruntach i czynszach krakowskich kamienic, pod warunkiem odprawiania mszy św. funduszowych i wypłacania dożywotnich pensji ostatnim przedstawicielom zakonu, co zostało zatwierdzone przez władze kościelne i polityczne³. Tym sposobem instytucja zwana Domem Księży Emerytów przejęła majątek zakonów duchaków i marków, dopełniając nim dobra już posiadane.

Jak wyglądały władze sprawujące pieczę nad kościołem św. Marka? W pierwszym okresie zawiadywał nim kolejny przeor zakonu marków i należy się domyślać, że on również opiekował się archiwum zakonnym i kościelnym⁴. W momencie przejścia księży emerytów do klasztoru marków, kościół dostał się pod władzę przełożonego domu. Pierwszym z nich w latach 1800—1824, w okresie trudnych warunków politycznych, był ks. Walenty Janikowski. Dzięki jego staraniom ostatni markowie przekazali swój majątek na rzecz księży emerytów, a zaniedbany kościół został poddany zabiegom remontowym. Znużony natłokiem zajęć, dn. 8 września 1824 r. z własnej inicjatywy, złożył rezygnację z godności rektora domu, pozostając proboszczem kościoła Św.

² Odpisy dokumentów w arch. kościoła św. Marka w Krakowie; o utworzeniu domu dla wysłużonych kapłanów: J. T. Głębocki, *Zakłady ku ulżeniu cierpieniom bliźnich obecnie w Krakowie istniejące z krótką wzmianką o dawniejszych, a dziś nieistniejących instytucjach tego rodzaju*, Kraków 1852 s. 92.

³ Odpisy dokumentów w arch. kościoła św. Marka w Krakowie m. in. „Dowody zniesienia Klasztoru S. Ducha Kanoników Regularnych de Saxia utrzymujących XX Emerytów diecezji krakowskiej oraz dowody zlewu funduszów własnością XX Kanoników Regularnych de poenitentia na Dom XX Emerytów diecezji krakowskiej zatwierdzonego przez senat Księstwa Warszawskiego i Konsystorz Biskupi diecezji krakowskiej w r. 1814”, poszyt obejmujący lata 1800—1828.

⁴ Niekompletny wykaz zakonników i przeorów podał A. G. Dyl, *mps cyt.*, t. 1 s. 38—56.

Krzyża⁵. Odtąd na pewien okres czasu zostały rozdzielone prepozytura kościoła Św. Krzyża i rektorstwo Domu Księży Emerytów. Jednak już ks. Franciszek Serafin Piątkowski, rektor domu w latach 1845—1865 ponownie połączył owe godności. Całkowite ich rozłączenie nastąpiło dopiero w 1883 r., w wyniku rozporządzenia kard. Albina Dunajewskiego⁶. Tak więc od tego momentu kolejny rektorzy Domu Księży Emerytów, począwszy od Wawrzyńca Centta, mianowanego dn. 17 września 1891, aż do lat osiemdziesiątych obecnego wieku byli związani tylko z kościołem św. Marka⁷.

Dla dopełnienia rysu dziejów instytucji powiązanych z kościołem św. Marka w Krakowie nie można zapomnieć o Bractwie św. Zofii. Istniejące być może wcześniej, od 1410 r. prowadzi udokumentowaną działalność⁸. Była to pierwsza wspólnota świeckich o charakterze religijnym związana z klasztorem marków, posiadająca własną kaplicę św. Zofii, wybudowaną przy kościele w 1542 r., dysponująca własnym majątkiem i archiwum.

Zarys historii kościoła św. Marka i jego powiązań instytucjonalnych miał posłużyć do lepszego zobrazowania dziejów i zawartości samego archiwum.

Pierwszy okres historii archiwum — archiwum klasztorne (schyłek XIII i początek XIX w.) jest najtrudniejszy do zrekonstruowania. Ogień stał się jego pierwszym wrogiem, a brak właściwego dozoru drugim. Pożar pochłoniął, jak przyjmuje tradycja powtarzana przez inwentarze kościelne, wraz z innymi — dokument erekcyjny zakonu⁹. Niewielka ilość akt z tego okresu i brak jakichkolwiek spisów pozwalają jedynie na snucie przypuszczeń.

Jednak i drugi etap historii archiwum kościelnego (XIX—XX w.) nie przyniósł zasadniczej zmiany w opisanej sytuacji, zwłaszcza w

⁵ W. Janikowski od 1800 r. aż do śmierci w dniu 4 października 1858 r. piastował godność proboszcza kościoła Św. Krzyża. Rektorem Domu Księży Emerytów po ks. W. Janikowskim został ks. Mateusz Jałowiński.

⁶ S. Dobrzański, *Restauracja diecezji krakowskiej w latach osiemdziesiątych XIX wieku*, w: *Studia z historii Kościoła w Polsce*, t. 3, Warszawa 1977 s. 151—152.

⁷ Akt nominacji ks. W. Centta w arch. kościelnym, daty nominacji podawane w literaturze mylnie: PSB, t. 3 s. 222: — 1 IV 1891; A. G. Dyl, *mps cyt.*, 17 IX 1891; S. Dobrzański, *art. cyt.*, 26 IX 1891. Sam ks. W. Centt w inwentarzu z 1897 r. pisze, że objął rektorstwo 1 października 1891 r. Kolejnymi rektorami byli księża: Ludwik Jurkowski, Mateusz Jeż, Aleksander Obrubański, Michał Wojtusiak, Jan Matyasik.

⁸ H. Zaremska, *Bractwa w średniowiecznym Krakowie*, Wrocław 1977 s. 81; A. G. Dyl, *mps cyt.*, t. 1 s. 130—138 oraz notatki ks. W. Centta w arch. kościelnym.

⁹ Wiadomość tę podaje za inwentarzami kościelnymi J. Szablowski, *Kościół św. Marka w Krakowie*, RKr R. 22: 1929 s. 80—96; A. G. Dyl, *mps cyt.*, t. 1 s. 34.

kwestii właściwej opieki. Zachowane z tego okresu inwentarze kościelne podają jedynie lakoniczne informacje nie dające obrazu wartości zasobu. Sporządzony przez ks. Walentego Janikowskiego w 1822 r. inwentarz kościoła w dziale omawiającym dokumenty kościelne stwierdza, że: „Żadne dokumenta w oryginałach, ani nawet i w odpisach wierzytelnych, które by własność dóbr lub realności kapitałów i czynszów, niemniej i dziesięcin, czy te do Domu XX Emerytów lub też do XX Kanoników de Poenitentia Beatorum Martyrum w klasztorze przy Kościele S. Marka Ewangelisty w Krakowie mieszczących się z mocy zapisów ... udowadniały, dołączone tu być nie mogą, bo te za Rządu c.k. Austriackiego Komisji Cywilno-Duchownej ... złożonymi zostały, jedynie tylko konsygnacje tychże dowodów przez nadmienioną Komisję sporządzone i urzędownie poświadczone tak Domowi XX Emerytów jako też i Klasztorowi przy Kościele S. Marka będącemu, zostawione zostały”¹⁰. Dokumenty powróciły lub zostały odnalezione, bowiem zachowany brudnopis inwentarza kościoła z 1872 r. zawiera sumaryczny spis archiwaliów, w którym pod pozycją 1 i 2 umieszczono: „7 zwojów czyli konwolutów papierów odnoszących się do pierwotnego założenia kościoła i klasztoru i wewnętrznych spraw się dotyczących, 3 zwoje akt odnoszące się do wyplat i utensyliów i innych spraw osobistych XX Emerytów”¹¹. Pozostałych 59 pozycji spisu to akta dotyczące zapisów, fundacji i spraw majątkowych. Inwentarz nie podaje żadnych szczegółów i nie wspomina o miejscu przechowywania akt.

W opracowanym 25 lat później inwentarzu, ówczesny rektor ks. W. Centt, powołując się na spis z 1872 r. napisał: „Dokumenty zastałem porozrzucane po różnych kątach, bez porządku, wiele z nich podartych i nadgniłych. Zebrane znajdują się obecnie w półce, zrobionej w oknie naprzeciw pieca, w pierwszym pokoiku. W interesie spłat kapitałów, zahipotekowanych na realnościach byłem zmuszony szukać w tych dokumentach różnych dowodów i przekonałem się, że wielu brakuje lub wcale ich nie było”¹². Z przytoczonych słów łatwo domyśleć się, że archiwum kościelne w XIX w. nie miało właściwych i troskliwych opiekunów. Z opisów, figurujących na zachowanych do dziś fascykułach akt

¹⁰ Inwentarz Kościoła Św. Marka Ewangelisty wraz z Domem kapłanów wysłużonych emerytami zwanych przy tymże Kościele mieszkających przez Komisję cywilno-duchowną w r. 1822 sporządzony, k. 66, w arch. kościelnym.

¹¹ W arch. kościelnym brak tego inwentarza, brudnopis z 1872 r. znajduje się w Archiwum Państwowym w Krakowie (WAPKr), sygn. EM 10.

¹² Opis Kościoła Św. Marka i Domu XX Emerytów oraz spis inwentarza kościelnego i domowego sporządzony w r. 1897 przez księdza Wawrzyńca Centta rektora XX Emerytów, k. 30 rps w arch. kościelnym. Ten sam los co archiwum spotkał cenną bibliotekę kościelną, tamże k. 29—30.

można wnosić, że opiekowali się nimi kolejni rektorzy domu. Zazwyczaj łączyli oni w swych rękach szereg funkcji i godności, co nie pozostawało bez wpływu na losy zbiorów. Akta wędrowały wraz z ich „twórcami”, o czym dobitnie świadczy wzmianka z 1855 r. w liście Konsystorza Generalnego Diecezji Krakowskiej do rektora Serafina Piątkowskiego. List przesłany wraz z plikiem akt ks. Jana Kalisiewicza — po jego śmierci — zawierał prośbę o przesegregowanie papierów i włączenie ich do archiwum¹³.

Przykościelny zbiór archiwalny w XIX w. najprawdopodobniej nie posiadał jednolitego konsekwentnego układu, ani stałej sygnatury. Akta gromadzone były w układzie rzeczowym, a majątkowe według nazw majątków, numerów kamienic, czy też nazwisk ofiarodawców. Ślady pierwszego takiego układu pochodzą z początku XIX w. Niektóre fascykuły zszyte posiadają jednorodne napisy i numeracje. Kolejni księża rektorzy (zwłaszcza Walenty Janikowski, Franciszek Serafin Piątkowski, Paweł Russek, Wawrzyniec Centt) zapewne zmieniali zastany porządek, inaczej segregowali akta, nadając im inną numerację. O przeprowadzanych zmianach najlepiej świadczą dopiski, innym charakterem pisma na fascykułach wcześniej już opatrzonych tytułem. Od lat sześćdziesiątych XIX w. korespondencja posiada numer nadany według kolejności zapisu w dzienniku podawczym¹⁴. Niestety, zachowane dzienniki podawcze zawierające rubrykę — fascykuł, informującą o miejscu przechowywania pisma, kierują do grup już dzisiaj nie dających się w pełni zrekonstruować. Ostatnie zauważalne ślady prac porządkowych pochodzą z okresu rektorstwa ks. Wawrzyńca Centta. W historii kościoła św. Marka i Domu Księża Emerytów odegrał on doniosłą rolę nie tylko jako niestrudzony organizator, walczący o polepszenie sytuacji finansowej, realizator długotrwałego remontu w latach 1894—1896 prowadzonego z funduszu Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej, troskliwy opiekun mieszkających w Domu kapłanów, ale także archiwum i biblioteki, autor cennych notatek do dziejów kościoła św. Marka i Bractwa św. Zofii¹⁵. Przeprowadził on jakby skontrum biblioteki, notując bezpowrotne straty (ok. 695 tomów w latach 1822—1891), np. zagubienie ksiąg z cennego siedemnastowiecznego zbioru ks. Wojciecha Wałkowica. Fascykuły akt systematyzował według własnego układu, niestety poza notatkami w inwen-

¹³ List z 8 XI 1844 WAPKr sygn. EM 9 d.

¹⁴ Dwa zachowane dzienniki podawcze z lat 1865—1871, tamże a, b.

¹⁵ Zyciorys w PSB nie uwzględnia bogatej działalności ks. W. Centta w okresie rektorstwa w l. 1891—1905. W arch. kościelnym pozostało sporo materiałów z tego okresu; są tam również materiały osobiste, zwłaszcza dot. Stowarzyszenia Kapłanów Polskich na emigracji.

tarzu kościelnym z 1897 r. i na poszczególnych jednostkach, nie zachował się żaden spis sporządzony przez ks. W. Centta. Teksty jego kazań, mów okolicznościowych (z okazji dorocznych świąt, m.in. św. Marka, rocznic Michała Giedroycia) świadczą, że dbał również o profil duchowy swoich wiernych oraz skupionych wokół kościoła św. Marka członków Bractwa św. Zofii.

Wiek XX nie przyniósł archiwum kościelnemu żadnych zmian na lepsze, wręcz przeciwnie, im bardziej zbliżamy się do czasów współczesnych dokumentacja maleje i coraz bardziej widoczne są dowody rozpraszania zespołu. Następca ks. W. Centta na stanowisku rektora Domu Księży Emerytów — ks. Ludwik Jurgowski zaabsorbowany był przede wszystkim remontem budynków i budową domu, oddanego do użytku księży dn. 18 listopada 1925 r.¹⁶ Nie pozostawił on żadnych śladów zapobiegliwości o dokumentację archiwalną kierowanych instytucji. Nie ulega wątpliwości, że archiwum kościelne w tym czasie stanowiło balast dla jego opiekunów. Widomym dowodem tej sytuacji stało się przekazanie w 1933 r. części zespołu z lat 1400—1885 do Archiwum Akt Dawnych m. Krakowa. W oddanych materiałach było 11 dokumentów pergaminowych oraz 15 fascykułów akt klasztoru marków, klasztoru i szpitala Św. Ducha i Domu Księży Emerytów¹⁷. Można przypuszczać, że podział zespołu został dokonany w sposób zupełnie przypadkowy, a materiały które pozostawiono w archiwum kościelnym zostały niedawno odkryte i ocalone¹⁸.

Podana niżej charakterystyka zawartości poszczególnych grup akt znajdujących się obecnie w archiwum kościoła św. Marka w Krakowie, uwzględniająca paralele z zespołem w Archiwum Państwowym m. Krakowa, ukazuje z jakich materiałów można teraz budować historię opisanych wcześniej instytucji kościelnych i osób z nimi związanych.

Najobszerniejszą grupę stanowią akta majątkowe i finansowe (XVII—XX w.) klasztorów marków i duchaków, kościoła św. Mar-

¹⁶ Statut Domu Księży pod wezwaniem błog. Wincentego Kadłubka (złączonego z dawną fundacją Księży Emerytów) zob. „Notificationes e Curia Principis Metropolitae Cracoviensis” R. 1926 nr 3—5 s. 20—21.

¹⁷ Akta te, obecnie przechowywane w Archiwum Państwowym w Krakowie, zostały prowizorycznie uporządkowane w 1937 r. przez K. Waligórką. Inwentarz tego zespołu (Archiwum Domu Księży Emerytów w Krakowie) zawiera pięć zasadniczych grup: I — Dyplomy pergaminowe (lata 1400—1757); II — Akta klasztoru kanoników regularnych „de Poenitentia” u Św. Marka w Krakowie (lata 1400—1817); III — Akta klasztoru Św. Ducha w Krakowie (lata 1296, 1570—1590, 1653); IV — Akta Domu Księży Emerytów w Krakowie (lata 1530—1835); V — Rękopisy z biblioteki Domu ks. Emerytów, sygn. EM 1—23.

¹⁸ Nastąpiło to w okresie rektorstwa ks. W. Świerżawskiego, w trakcie prac remontowych prowadzonych w kościele św. Marka.

ka i Domu Księży Emerytów. Są wśród nich najstarsze dokumenty i akta (XVII—XIX w.), często w kopiach, odpisach i regestach; dotyczą one nadań i zapisów na dobrach ziemskich i kamienicach krakowskich; nierzadko spotyka się też akta sporów i procesów majątkowych¹⁹. W zbiorze kościelnym znajdujemy 54 posyty tzw. konsygnacji kapitałów pieniężnych zapisanych na dobrach ziemskich i kamienicach krakowskich, zawierające często odpisy i wyciągi z dokumentów oraz korespondencję (aż po XX w.) z różnymi instytucjami zwierzchnimi²⁰. Na wyróżnienie zasługują akta byłych majątków klasztoru duchaków — Wronin i Szyce (XVIII—XIX w.)²¹. W tej grupie mieści się również korespondencja, kontrakty dzierżaw, kupna i sprzedaży, protokoły lustracji, różnego rodzaju rejestry, regesta i wyciągi, oraz księgi przychodów i rozchodów, księgi podatkowe, arkusze płatnicze, fasje dochodów z czynszu itp., wreszcie rozległa grupa kwitów z lat 1891—1933²².

Drugą grupę dokumentów ukazujących działalność kolejnych przełożonych domu i kościoła św. Marka, tworzy — zachowana tylko fragmentarycznie — korespondencja XIX—XX w. (1939), zwłaszcza z okresu rektorstwa księży: Walentego Janikowskiego, Franciszka Serafina Piątkowskiego, Pawła Rusaka, Ignacego Pająńskiego, Wawrzyńca Centta, Ludwika Jurgowskiego, Aleksandra Obrubańskiego. Korespondencja przychodząca i wychodząca, najczęściej prowadzona z Konsystorzem Generalnym, z Kapitułą i władzami miasta, w większości dotyczy spraw majątkowych, podatkowych, lokalowych, w tym remontów bieżących i kapitalnych. Wśród tych ostatnich na uwagę zasługuje znaczna ilość akt z okresu remontu kościoła w latach 1894—1896, oraz remontów i budowy przeprowadzanych przez ks. L. Jurgowskiego (w tym plany, projekty, kosztorysy i rachunki)²³.

Trzecia to materiały archiwalne kapłanów przebywających w Domu Księży Emerytów. Wśród nich spis przełożonych i zamieszkałych księży z lat 1813—1895 (księga oprawna) oraz korespondencja z lat 1812—1851 i luźne fragmenty z lat późniejszych, a także materiały osobiste przełożonych i poszczególnych kapłanów²⁴. W

¹⁹ Akta majątkowe w WAPKr — klasztoru marków: sygn. EM 1, 4, 5 a—d, h; klasztoru duchaków: sygn. EM 6—8 (w arch. kościelnym niewielka ilość akt duchaków). Zob. Klara Antosiewicz, *Zachowane źródła do dziejów zakonu Ducha Św. de Saxia w Polsce*, ABMK t. 20: 1970 s. 95—134.

²⁰ Pozostała część korespondencji WAPKr EM 2, 3.

²¹ Akta dotyczące Wronina w WAPKr EM 7 f.

²² Kwity z lat 1842—1864. Tamże, EM 11—12.

²³ Korespondencja klasztoru marków; Tamże, EM 5 e, Tamże, EM 9 c, d, f, Domu Księży Emerytów, (dzienniki podawcze EM 9 a, b).

²⁴ Ten sam charakter mają akta w WAPKr EM 10 A—B, EM 5 g. W arch. kościelnym znajdują się dokumenty osobiste następujących

tej grupie obok dużej ilości akt o charakterze biograficznym, znajdują się teksty kazań, zapiski osobiste, notatki religijne oraz fotografie i materiały rodzinne (np. rodziny Obrubańskich).

Czwartą grupę stanowią zachowane, najczęściej w brudnopisie, inwentarze kościoła i domu z lat 1800, 1822, 1897 oraz ich fragmenty z lat 1810, 1865, 1869, 1870, 1871²⁵. Niekompletne zachowały się również księgi intencji i fundacji mszalnych z lat 1842—1844, oraz 1891—1929.

Odrębną grupę tworzą akta Bractwa św. Zofii. Godną wyróżnienia jest Księga Bractwa, oprawna i bogato zdobiona, zawierająca odpisy indulgencji papieskich, konstytucji bractwa, spisy braci i siostr z lat 1627—1936, oraz protokoły z sesji i elekcji starszych bractwa z lat 1691—1811²⁶. Protokoły z sesji z lat 1881—1932, fragmenty korespondencji (1832—1939), akta majątkowe, księgi kasowe (1909—1936), księgi dochodów i rozchodów (1866—1909) oraz teksty modlitw, życiorysy, zawiadomienia o różnych uroczystościach, stanowią pozostałą część materiałów archiwalnych bractwa²⁷.

W skrótowym przeglądzie zawartości archiwum kościoła św. Marka w Krakowie nie sposób przedstawić bogactwa i różnorodności znajdującego się tam materiału. Dla podkreślenia tej różnorodności, należy wymienić i te akta, które nie posiadają bezpośredniego związku z zespołem Domu Księży Emerytów i kościoła św. Marka, a dostały się tu najczęściej z powodu pełnienia rozlicznych funkcji przez księży rektorów. Wraz z ks. Walentym Janikowskim zawędrowały więc tutaj akta kościoła Św. Krzyża; wraz z ks. Ludwikiem Jurgowskim akta fundacji Ludwiki Wężykowej i fundacji Hallerowskiej, a z ks. Aleksandrem Obrubańskim akta parafii Strzelce Wielkie²⁸.

Dopiero ostateczne uporządkowanie archiwum Kościoła św. Marka i sporządzenie szczegółowego inwentarza pozwoli na korzystanie z tych ciekawych materiałów archiwalnych.

księży: W. Centta, W. Janikowskiego, L. Jurgowskiego, A. Obrubańskiego, Jana Siedleckiego, Władysława Wierciszewskiego, Ludwika Krzeńskiego.

²⁵ Inwentarz z 1872 w WAPKr EM 10; oraz Inwentarz sreber z 1794 r., tamże, EM 5 f; Inwentarz z 8 IV 1931 w ArKr.

²⁶ Księga oprawiona i ozdobiona w Krakowie w 1855 r.

²⁷ Część materiałów bractwa została przekazana w depozyt Archiwum Akt Dawnych m. Krakowa w 1908 r. Zob. *Repertorium papierów Bractwa S. Zofii przy Kościele S. Marka istniejącego w archiwum tegoż Bractwa znajdujących się w r. 1846 dnia 12 czerwca sporządzone*, rps k. 7 w arch. kościelnym; przekazane akta Bractwa w WAPKr EM 5 i, EM 10 C.

²⁸ Akta różnych instytucji z archiwum Domu Księży Emerytów tamże, EM 14; Akta kościoła Św. Krzyża, tamże EM 13 i w arch. kościoła Św. Krzyża.

RITA MAJKOWSKA

Aperçu de l'histoire et du contenu des archives de l'église Saint-Marc de Cracovie

(Compte-rendu)

L'histoire des archives de l'église Saint-Marc de Cracovie est entièrement liée à celle du monastère des chanoines réguliers de la pénitence des martyrs bienheureux, appelés marcs, et depuis 1814, à celle de la Maison de Retraite des Prêtres. L'histoire ancienne des archives (et de l'église) fut marquée par les nombreux incendies qui détruisirent les édifices historiques, ainsi que les archives du monastère (fin du XIIIe et début du XIXe). Au XIXe, la situation des archives ne changea point: la documentation s'amointrit au fil des années et on remarque, de plus en plus, une dispersion de l'ensemble. En 1933, une partie des archives des années 1400—1885, fut transmise aux Archives des Actes Anciens de la ville de Cracovie.

Actuellement, les archives de l'église Saint-Marc renferment les documents concernant les propriétés et finances (XVIIe—XXe s.), la correspondance des prieurs de la maison et de l'église St. Marc (XIXe et XXe s.), la documentation concernant des prêtres séjournant dans la Maison de Retraite, des inventaires de l'église et de la maison du XIXe ainsi que les actes de la confrérie Ste-Sophie.

Traduit par Elżbieta Jogalla

W Polsce pojawiało się w ostatnich czasach dość często w różnych publikacjach naukowych. Wśród nich: *Traduit par Elżbieta Jogalla* H. Kunota na temat kościelnych stowarzyszeń świeckich na ziemiach polskich w epoce przedrozbiorowej¹; prace H. Kuźmak o dziejach Bractwa NMP Wapomocynicki na ziemiach polskich²; oraz dokonane przez tę samą autorkę syntetyczne opracowanie hasła o bractwach w Encyklopedii Katolickiej³. Tematykę bractw podejmowała także H. Zaremska, pisząc o bractwach w średnio-wiecznym Krakowie⁴, oraz H. Borecz w artykule o bractwach religijnych w diecezji przemyskiej⁵.

¹ K. Kuźmak, Bractwa kościelne, w: Encyklopedia katolicka t. 2 Lublin 1976 kol. 1012.

² B. Kunota, Kościelne stowarzyszenia świeckich na ziemiach polskich w okresie przedrozbiorowym, w: Księga 1000-lecia katolicyzmu w Polsce, t. 1 Lublin 1969 s. 303—345.

³ K. Kuźmak, Bractwa Matki Bożej — Wapomocynicki Chrześcijaństwa na ziemiach polskich w XVII w., Rzym 1973.

⁴ K. Kuźmak, Bractwa kościelne, kol. 1012—1020.

⁵ H. Zaremska, Bractwa w średnio-wiecznym Krakowie, Studium nauk społecznych życia religijnego, Wrocław 1971.

⁶ H. Borecz, Bractwa religijne w kościołach parafialnych diecezji przemyskiej w okresie przedrozbiorowym, PK 24 1961 z. 4 s. 71—72.